

wackiego życia naukowego w kraju i wobec krajów zagranicznych.

Nowa Akademia będzie pełniła swoje zadania podobnie i mniej więcej w takim samym zakresie, w jakim czynią to Narodowe Akademie Nauk w ZSRR. Będzie podlegała bezpośrednio słowackiemu zgromadzeniu powierników i będzie mu składała coroczne sprawozdanie o swojej działalności.

Nowa Akademia wydaje już ogółem 25 rozmaitych czasopism naukowych oraz publikacje książkowe, których w tegorocznym planie wydawniczym figuruje z górą 80. Dobrym wstępem do działalności Akademii będzie wydanie nowych Prawideł literackiego języka słowackiego. Pewne trudności sprawia jeszcze kwestia pomieszczeń dla Akademii.

Andrzej Józef Kamiński

Z ŻYCIA GOSPODARCZEGO

Nowy czechosłowacki budżet państwowy. W ostatnich dniach kwietnia czechosłowackie Zgromadzenie Narodowe obradowało nad budżetem państwowym na r. 1953, będącym piątym rokiem realizacji planu pięcioletniego. Rozpiętość budżetu jest znacznie większa niż w latach poprzednich i wyraża się kwotą 435,2 miliarda koron po stronie dochodów i 430,9 miliarda koron po stronie wydatków, tak że przewidywana nadwyżka wynosić będzie 4,3 miliarda koron.

Z kwot, o które tegoroczny budżet przewyższa budżet zeszłoroczny, na szczególną uwagę zasługuje kwota 31,1 miliarda koron, będąca wyrazem rozwoju narodowego życia gospodarczego Czechosłowacji. Dzięki osiągnięciom gospodarczym republiki ludowo-demokratycznej także w roku bieżącym znacznie zwiększone mogły być te wydatki budżetowe, które zabezpieczają nieustanne podnoszenie się poziomu życiowego ludności.

Najważniejsze pozycje dochodowe budżetu czechosłowackiego na r. 1953 stanowią kwoty, wypływające z wyników socjalistycznej gospodarki, które łącznie z podatkiem obrotowym dochodzą do 292,3 miliarda koron, tj. 67,1% ogółu dochodów państwowych. Kwoty te wpływają do skarbu państwa dwiema drogami: z jednej strony jako bezpośrednie przekazy zysków socjalistycznych przedsiębiorstw, z drugiej zaś jako podatek obrotowy, będący głównym sposobem przekazywania akumulacji zakładowej, a także głównym źródłem dochodów pań-

stwa. Drugą formą przekazywania akumulacji zakładowej do budżetu państwowego jest bezpośrednio przekazywanie zysków. Do budżetu państwowego na r. 1953 wpłyną ogółem dwie trzecie zysków przedsiębiorstw narodowych i komunalnych, pozostała zaś jedna trzecia zatrzymana zostaje w przedsiębiorstwach dla finansowania zaplanowanych dla nich inwestycji, dla zwiększenia funduszy obrotowych itd.

Rysem charakterystycznym czechosłowackiego budżetu państwowego jest to, że dochody z podatku ludności dochodzą tylko do niecałych 36 miliardów, czyli zaledwie do 8,3% ogółu dochodów. O pokojowym charakterze budżetu świadczy następujące zestawienie wydatków:

	miliardy koron	%
życie gospodarcze w ogóle	254,5	59,1
urządzenia kulturalno- społeczne	111,1	25,8
obrona i bezpieczeństwo	41,8	9,7
administracja	18,8	4,3
długi państwowe	4,7	1,1

Główną pozycję w wydatkach na życie gospodarcze stanowią wydatki inwestycyjne. Kwota, na ten cel preliminowana, jest nader poważna i tym właśnie na pierwszy rzut oka budżet państwowy ludowo-demokratycznej republiki różni się od budżetów międzywojennego okresu i budżetów państw kapitalistycznych w ogóle. Na inwestycje preliminaruje się niemal 60 miliardów, nie licząc 37 mi-

liardów, przeznaczanych na inwestycje przez poszczególne przedsiębiorstwa narodowe z własnych zysków i odpisów.

Drugą największą grupę wydatków państwowych stanowią kwoty, preliminowane na urządzenia społeczne i kulturalne. W umotywowaniu projektu budżetowego podkreśla się, że w nowym roku budżetowym liczba miejsc w szpitalach i zakładach położniczych zwiększy się o 6,5%, liczba miejsc w żłobkach dziecięcych o 9,4%, liczba dzieci w przedszkolach o 10,4%, liczba uczniów w szkołach narodowych i średnich o 5,6%, liczba słuchaczy szkół wyższych o 11,3%. Z ogólnej kwoty 111,1 miliarda koron, preliminowanej na urządzenia społeczne i kulturalne, przypada dla szkolnictwa i oświaty 33,9 miliarda, na urządzenie społeczne 52,4 miliarda, na służbę zdrowia 24,8 miliarda koron. Z ogólnej kwoty wydatków społeczno-kulturalnych przypada na jednego mieszkańca 8.812 koron, z wydatków na szkolnictwo i oświatę 2.692, z wydatków o charakterze społecznym 4.159, zaś z wydatków na opiekę i zdrowie 1.961 koron.

Wydatki na administrację państwową dochodzą w tym roku do 18,8 miliarda koron, czyli 4,3% ogółu wydatków państwowych. Również w tym roku Czechosłowacja zmierzać będzie do redukcji aparatu państwowego.

Według wzoru radzieckiego czechosłowacki budżet państwowy na r. 1953 w doskonalszy sposób niż w latach poprzednich spełnia funkcję podstawowego planu finansowego. Realizacją obowiązujących cyfr budżetu czechosłowacki lud pracujący pomyślnie zakończy ostatni rok pięcioletniego planu gospodarczej rozbudowy i przebudowy Republiki Czechosłowackiej.

Pomoc gospodarcza Związku Radzieckiego. Dla Czechosłowacji, dla dobra jej ludu pracującego doniosłe znaczenie ma pomoc, udzielaną przez Związek Radziecki czechosłowackiemu życiu gospodarczemu. Dostawy różnych surowców, maszyn i żywności, bez których nie można sobie wyobrazić dzisiejszej produkcji

przemysłowej w Czechosłowacji czy też zaopatrywania ludności, udzielanie długoterminowych kredytów i pożyczek, pomoc naukowotekniczna, przekazywanie bogatych doświadczeń radzieckich racjonalizatorów i stachanowców, przygotowanie naukowych i technicznych kadr w Związku Radzieckim — to wszystko przedstawia taką pomoc, jakiej dla szybkiego swego rozwoju gospodarczego nie uzyskałaby Czechosłowacja od żadnego innego państwa.

Głównie w dziedzinie ciężkiego przemysłu, a zwłaszcza w hutnictwie opiera się Czechosłowacja przede wszystkim na pomocy Związku Radzieckiego. Podczas gdy zagraniczni kapitaliści dyskryminacyjnymi zarządzeniami już w okresie wojennym chcieli uniemożliwić rozwój Czechosłowacji w tej dziedzinie, Związek Radziecki zapewnił dostawy rudy dla czechosłowackich zakładów hutniczych. Dostawy wartościowych rud żelaznych ze Związku Radzieckiego przewyższały w r. 1952 kilkakrotnie przeciętny roczny dowóz przedwojenny. Zarazem radzieccy geolodzy służyli pomocą fachowcom czechosłowackim w eksploatacji obfitych krajowych łóżysk rudy żelaznej, o których kapitaliści twierdzili, że są bardzo znikome i że ich eksploatacja się nie opłaca. Radzieckie metody obróbki rud o mniejszej zawartości żelaza jak również dostawy urządzeń hutniczych przynoszą czechosłowackiemu życiu gospodarczemu tak znaczne zwiększenie produkcji surowego żelaza, że wzrosła ona o 40% w porównaniu z przedwojenną. Radzieckie dostawy pokrywają również przeważającą część czechosłowackiego popytu na metale kolorowe i inne. Związek Radziecki dostarcza hutom czechosłowackim nie tylko surowców, ale także maszyn i urządzeń, przyczyniając się do ulepszenia produkcji przemysłowej zarazem pomocą techniczną, udzielaną Czechosłowacji zupełnie bezpłatnie. Jest to więc zasadnicza różnica w porównaniu z okresem przedwojennym, gdy np. w r. 1937 Czechosłowacja zapłaciła zagranicy 97 milionów koron tytułem opłat licencyjnych.

Niezmierną jest pomoc radziecka i dla dalszych gałęzi ciężkiego przemysłu czechosłowackiego. Pracę w kopalniach węgla ułatwiają radzieckie maszyny, w zaopatrzeniu materiałów pędnych Czechosłowacja dzięki dostawom radzieckim jest zupełnie niezależna od państw kapitalistycznych. Czechosłowackie zakłady maszyn budują obecnie maszyny, których dawniej w tym kraju nigdy nie produkowano, np. przenośne elektrownie, zdolne do użytku tak przy 40-stopniowym mrozie, jak i przy 40-stopniowym cieple. Seryjna produkcja najcięższych wyrobów przemysłu maszynowego, prowadzona na podstawie zamówień radzieckich, sprawiła, że czechosłowacki przemysł budowy maszyn zajął w ciągu kilku zaledwie lat jedno z przodujących miejsc na świecie.

Rozwijają się dzięki pomocy Związku Radzieckiego również gałęzie czechosłowackiego lekkiego przemysłu. W r. 1952 np. dostawy radzieckie pokrywają dwie trzecie zapotrzebowania bawełny i niemal połowę zapotrzebowania wełny w przemyśle włókienniczym. W związku z tym trzeba podkreślić, że w r. 1952 Czechosłowacja wywoziła do Związku Radzieckiego tylko 8% dowiezionych surowców radzieckich w formie wyrobów włókienniczych, podczas gdy 92% pozostało dla zaopatrywania rynku wewnętrznego.

Socjalizacja wsi czechosłowackiej i przejście do socjalistycznej wielkotorwarowej produkcji rolnej byłaby nie do pomyślenia bez radzieckich doświadczeń, bez radzieckich dostaw i innej pomocy. Już od r. 1949 liczne grupy czechosłowackich spółdzielców i fachowców rolniczych odwiedzają Związek Radziecki, skąd przywożą dużo cennych rad i wskazówek, które następnie wykorzystane zostają w budowaniu rolniczych spółdzielni produkcyjnych, państwowych ośrodków maszynowych i traktorowych oraz państwowych gospodarstw rolnych. Dostawy radzieckich ciężkich środków mechanizacyjnych ułatwiają rolnikowi czechosłowackiemu pracę na roli, której produktywność dzięki tej pomocy znac-

nie się zwiększa. W samym tylko r. 1952 Związek Radziecki dostarczył Czechosłowacji 300 kombajnów zbożowych, mnóstwo wielkich traktorów taśmowych, 1000 pięcioradlicowych pługów, 300 talerzowych bron, 52 kombajnów buraczanych, 170 suszarni zboża itd. Korzystając z doświadczeń i radzieckiej dokumentacji czechosłowacki przemysł przystąpił do budowy nowych maszyn rolniczych, których dotąd nie produkował, jak 24-rzędowe siewniki, kombajny buraczane, lniane i kartoflane, elektromagnetyczne czyszczalnie ziarna itd. Czechosłowacja dowozi też ze Związku Radzieckiego bydło zarodowe, wieprze różnych ras, konie rasowe i i.

Niemiała jest też pomoc Związku Radzieckiego w bezpośrednim zaopatrywaniu ludności w środki żywnościowe. Bezpośrednio po wyzwoleniu lud czechosłowacki otrzymał w podarunku od generalissimusa Stalina 17.878 ton zboża i wyrobów mącznych, co zapewniło wyżywienie trzech najważniejszych ośrodków, Pragi, Berna i Ostrawy. W okresie katastrofalnej suszy w r. 1947 Związek Radziecki dostarczył Czechosłowacji ogromnych ilości środków żywnościowych, dzięki czemu Czechosłowacja uniknęła klęski głodu. Zaznaczyć wypada, że ceny tych dostaw były tak korzystne, że za taką samą ilość żywności z państw zachodnich Czechosłowacja musiałaby zapłacić o 1.931 milionów koron więcej. Za dostawy radzieckie mięsa i dowóz tego artykułu z państw demokracji ludowej płaciła Czechosłowacja o 30% mniej, niżby płaciła, gdyby mięso dowoziła z państw zachodnich. Przyczynia się to do zwiększenia konsumpcji mięsa w Czechosłowacji, mianowicie o 20% w porównaniu z konsumpcją mięsa w okresie przedwojennym. Wzrastające zapotrzebowanie innych środków żywnościowych pokrywają również przeważnie dostawy radzieckie, i tak np. masła wynosiły w r. 1952 1/10 ogólnego jego dowozu. W ten sposób więc radziecka pomoc przyczynia się w znacznym stopniu do podniesienia poziomu życiowego mas pracujących w Czechosłowacji.

Rozległe melioracje na Morawach. Na południe od Berna, głównego miasta Moraw, aż do granicy austriackiej rozciąga się kraj, który z czasem stałby się olbrzymią pustynią w samym środku Europy, gdyby Czechosłowacja współczesna nie poczyniła odpowiednich kroków zaradczych. W okresie przedwojennym wysuszone zostały tam liczne stawy, a rabunkowa gospodarka leśna doprowadziła do przetrzebieżenia lasów, zwłaszcza w czasie okupacji niemieckiej. Bujna wegetacja każdorocznie niszczona była suszą letnią, co rząd czechosłowacki skłoniło do przemiany przyrody w tym kraju według metod radzieckich. Od r. 1948 akcja ta na Morawach prowadzona jest w trzech kierunkach: przez rozbudowę systemu nawadniania i odbudowę stawów, dalej przez zalesianie i wysadzanie wiatrolomów i wreszcie przez wprowadzanie zasiewów lucernotravných i koniczynotravných. Chodzi o to, aby podchwyczone zostały wiosenne nadwyżki wód i aby ekonomicznie rozprowadzone zostały podczas suszy. Dlatego szczególną uwagę poświęcano budowie zapór wodnych i stawów, połączonych z systemem nawadniającym. Wykorzystane są zwłaszcza wielkie zasoby wód zbiornika przed zaporą niedaleko Vranova na Dyji. W tym celu już w r. 1950 przystąpiono do budowy systemu nawadniania, korzystającego z zasobów wodnych tej zapory. Po wykończeniu tego systemu główny kanał nawadniać będzie obszar 7.600 ha. Pierwszy ten system nawadniający nawadniać będzie przede wszystkim łąny rozwiniętych państwowych gospodarstw rolnych i rolniczych spółdzielni produkcyjnych, w których istnieją warunki, sprzyjające hodowli roślin południowych. Oprócz tego na Morawach południowych wybudowano szereg systemów nawadniających dla mniejszych obszarów, których ogólna powierzchnia będzie stosunkowo bardzo duża. Największe tego rodzaju urządzenie nawadniające znajdować się będzie na południe od Berna, dzięki czemu ośrodek ten uzyska własny obszar warzywnicz-jarzynowy, który będzie w stanie wykorzystać poważną wartość na-

wozową wód odchodowych berneńskiej kanalizacji. Ogółem na południe od Berna wybudowane zostaną dwa systemy nawadniające, z których pierwszy nawadniać będzie obszar 7.000 ha, drugi zaś 7.600 ha. W przyszłości, według planu, w samym tylko kraju berneńskim, zajmującym największą część Moraw południowych, w ten sposób nawadniany będzie obszar, przekraczający 100.000 ha.

Pierwsze wyniki tej akcji są nader obiecujące. Na nawadnianych terenach w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych osiągnięte zostały potrójne zbiory. W ciągu jednego roku dokonywano na nawadnianych obszarach zbiorów sałaty wczesnej, kalafiorów i późnej kapusty. Nadmiar wody przyczynił się również do podniesienia wydajności hektarowej, która np. u wczesnych kartofli wzrosła z 150 q do 300 q z 1 ha. Dzięki odnawianiu stawów wydajność hodowli ryb zwiększyła się pięciokrotnie. Obecnie już niemal w każdej gminie kraju berneńskiego znajdują się stawy, które jakkolwiek chodzi tylko o mniejsze zbiorniki wody, w znacznym stopniu przyczyniają się do zmiany warunków klimatycznych całego kraju i mogą nasycić wilgocią powietrze całych okolic, zmieniając wegetację i przyciągając ptactwo wodne. W ciągu ostatnich dwóch lat odnowiono w kraju berneńskim przeszło 100 stawów.

W ramach tej akcji szczególną uwagę poświęca się również gospodarce leśnej. Las doskonale zachowuje wilgoć i tworzy naturalną przeszkodę dla wysuszających wiatrów. Zalesiane są więc leżące odłogiem pagórki i nieurodzajna gleba. Przewiduje się zalesienie dalszych 5.050 ha nieużytków w samym tylko kraju berneńskim. Zadanie to łączy się z innym zadaniem, niemniej ważnym, a to z wysadzeniem pasów ochronnych, tzw. wiatrolomów. W tej dziedzinie Czechosłowacja korzysta w wielkiej mierze z doświadczeń radzieckich. Podczas gdy początkowo wysadzano w tym celu drzewa dziko rosnące, obecnie, podług rad fachowców radzieckich, sadzone są drzewa owocowe i krzewy.

Trzecim sposobem ulepszania gospodarki wodnej w tym kraju są trawopalne systemy w rolnictwie. Kultury lucerny pastewnej i traw koniczynowych przyczyniają się do przemiany bezstrukturalnej południowo-morawskiej gleby (piaszki i il) w strukturalną glebę urodzajną, powstrzymującą szybki odpływ wód

i zachowującą wilgoć dla roślin tam, gdzie jej najwięcej potrzebują, tj. u korzeni.

W ten sposób stopniowo zmienia się oblicze Moraw południowych, które, jak powiedzieliśmy na wstępie, mogły stać się pustynią, gdyby obecny ustrój w Czechosłowacji nie zdecydował się temu zapobiec.

Emil Waňke-Dąbrowski

Z ŻYCIA KULTURALNEGO

Panteon czeskiego piśmiennictwa narodowego. Były klasztor OO. Premonstratów na Strahowie w Pradze, założony przez Przemysłodów przed 800 laty, zalicza się do najbardziej cennych zabytków kulturalnych czzechosłowackiej stolicy. Klasztor ten był ostatnio przez dwa lata odrestaurowywany, aby stać się pomnikiem narodowej kultury czeskiej. W toku nader kosztownej adaptacji odkryte zostały pierwotne fundamenty romańskiego klasztoru, który na przestrzeni wieków ulegał kilkakrotnie zniszczeniu, ale zawsze był odbudowywany, w końcu w stylu barokowym. W dniu 9 maja rb., w dniu czzechosłowackiego święta narodowego, w starym klasztorze otwarty został wspaniały ośrodek kulturalny, łączący wiekową tradycję narodową z współczesnym dorobkiem kulturalnym. Jest to niejako panteon czeskiego piśmiennictwa od najstarszych czasów, zwłaszcza zaś od czasów Rzeszy Wielkomorawskiej. Oglądać tu można początki krajowego piśmiennictwa, a następnie rozwój kultury czeskiej, odzwierciedlający się w starych legendach, kronikach, pieśniach świeckich i satyrach już z czasów przedhusyckich. Husytyzm, piśmiennictwo Braci Czeskich, a następnie dzieła Jana Amosa Komenskigo zajmują tu specjalne miejsce. Następnym działem wystawy, któremu poświęcono również dużo uwagi, jest okres czeskiego Odrodzenia na przełomie XVIII i XIX w. Dużo miejsca poświęcono klasykom czeskiej literatury z połowy XIX w. W skrócie następnie zobrazowana zostaje patriotyczna postępową tradycją w dalszym rozwoju czeskiej kultury, a wreszcie

przejście do kultury nowej, kultury socjalistycznej.

Najcenniejszym skarbem Strahowa pozostaje biblioteka, znana na całym bodaj świecie, licząca 150.000 tomów i zawierająca nader cenne stare rękopisy i druki. Biblioteka kilkakrotnie była niszczona. Ostatnio w r. 1649, gdy wojska szwedzkie wywoziły z niej olbrzymie ilości cennych książek. Najznakomitszym rękopisem, znajdującym się w bibliotece, jest zapewne kodeks pergaminowy z r. 1220, zawierający kronikę kanonika Wincen-tego i opata Jarocha. Do nader cennych zabytków należy również łaciński ewangelizator z IX w. w pięknej romańskiej oprawie. W okresie międzywojennym biblioteka nie była rozszerzana i w ogóle poświęcano jej bardzo mało uwagi. Trzeba zaznaczyć, że cały kompleks klasztorny od dłuższego czasu zamieszkiwany był przez dziewięciu mnichów. Obecnie biblioteka została dokładnie przejrzana przez uczonych i uporządkowana. Poczynione też zostały zarządzenia architektoniczne, aby mogła objąć jeszcze 250.000 tomów, sprowadzonych do Pragi z innych zbiorów czeskich i morawskich, dzięki czemu na Strahowie powstanie ważny ośrodek badań literatury czeskiej. Tu mieć też będzie swoją siedzibę nowo założony Instytut Literatury Czeskiej.

Większe sale klasztorne przebudowane zostały dla przedstawień teatralnych i filmowych oraz dla różnych imprez literackich i muzycznych. Adaptacja Strahowa, zainicjowana przez wicepremiera Zdenka Fierlingera, przeprowadzona została przez zespół najznakomitszych cze-